

Asia: VN/21000/2020

Lausuntopyyntö: Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta: koronaviruksen tartuntaketjujen katkaisua tehostavan tietojärjestelmän rajat ylittävän käytön yhteydessä tapahtuva henkilötietojen käsittely

Lausunnonantajan lausunto

Voidaanko ehdotetulla koronaviruksen tartuntaketjujen katkaisua tehostavan tietojärjestelmän rajat ylittävän käytön avulla saavuttaa hyötyjä?

-

Onko esityksessä asianmukaisesti otettu huomioon henkilötietojen ja yksityisyyden suojaan liittyvät näkökohdat?

-

Onko esityksestä aiheutuvat vaikutukset arvioitu asianmukaisesti?

-

Muut huomiot esityksestä

Pyydettyinä lausuntona totean seuraavan.

Koronavilkkuun lisättävässä rajat ylittävässä toiminnossa henkilötietoja käsiteltäisiin lähtökohtaisesti vain siinä tarkoituksessa, että toisessa maassa käytössä olevan Koronavilkkua vastaavan mobiilisovelluksen käyttäjää voitaisiin varoittaa mahdollisesta altistumisesta, jos hän on tavannut tartunnan saaneen Koronavilkkun käyttäjän ja sovellukset ovat olleet riittävän pitkään lähietäisyydellä toisiinsa riippumatta siitä, missä maassa kontakti on tapahtunut. Puhelinten maantieteellinen sijainti ei olisi olennainen. Merkitystä olisi ainoastaan lähietäisyydellä tapahtuneella kohtaamisella, joka rekisteröityisi kumpaankin laitteeseen, vaikka käytössä olisivat eri maiden sovellukset.

Koronavilkkuu käyttävä tartunnastaan ilmoittava henkilö ilmoittaisi ilmoitusta tehdessään samalla järjestelmään tiedot maista, joissa hän oli merkityksellisenä aikana vierailut ja antaisi suostumuksensa pseudotunnisteensa luovuttamiseen ulkomaisille viranomaisille. Toisessa maassa käytössä olevan sovelluksen käyttäjä saisi puhelimeensa ilmoituksen mahdollisesta altistumisestaan ja toimintaohjeet siten kuin kyseisen maan terveysviranomainen on ne määritellyt. Jos tartunnastaan ilmoittava henkilö puolestaan olisi toisen maan sovellusta käyttävä henkilö, niin vastaavasti Koronavilkun käyttäjä saisi puhelimeensa ilmoituksen mahdollisesta altistumisesta ja kansalliset toimintaohjeet.

Mikäli ulkomainen sovellus vastaisi teknisiltä ratkaisuiltaan Koronavilkkuu ja mikäli myös sitä koskevat kansalliset säännökset olisivat kyseisessä maassa vastaavat kuin Koronavilkkuu koskevat säännökset Suomessa, luonnosteltu järjestely vaikuttaisi ongelmattomalta. Käytettävissä olevan tiedon perusteella en ole kuitenkaan voinut varmistua siitä, ettei mikään muiden maiden sovelluksista esimerkiksi tallentaisi puhelinten sijaintitietoja ja ettei sijainti- ja kohtaamistietoja toisessa maassa voitaisi käyttää esimerkiksi rikostutkinnassa. Varsinkin huumausainerikosten tutkinnassa tällaiset kohtaamistiedot olisivat varsin merkityksellisiä.

Lausunnossaan PeVL 20/2020 vp perustuslakivaliokunta edellytti, että Koronavilkkuun liittyvässä tietojärjestelmässä käsiteltävien tietojen käyttäminen ylimääräisiin tarkoituksiin kielletään hallituksen esityksessä ehdotettua ehdottomammalla ja soveltamisalaltaan laajemmalla kiellolla. Tällainen kieltäminen onkin nyt tartuntatautilain 43 c §:n 1 momentissa, jonka mukaan tietojärjestelmässä käsiteltäviä tietoja saa käyttää ainoastaan lain 4 a luvun mukaisiin tarkoituksiin, eikä niitä saa käyttää poliisitutkinnassa, esitutkinnassa, oikeudenkäynnissä tai muussa lainvalvontaan liittyvässä tarkoituksessa.

Nyt kysymyksessä olevassa hallituksen esityksen luonnoksessa (s. 28) on lähdetty siitä, että tartuntatautilain 43 c §:n 1 momentissa säädetty kieltäminen koskisi myös muiden valtioiden viranomaisille suunnitellun yhdyskäytävän kautta luovutettavia Koronavilkun käyttäjän henkilötietoja (pseudotunniste). Avoimeksi kuitenkin jää, miten tietoja luovutettaessa varmistetaan siitä, että vastaanottavassa maassa on voimassa tartuntatautilain 43 c §:n 1 momentissa säädettyä kieltä vastaava tietojen käyttöä koskeva rajoitus.

Komission täytäntöönpanopäätöksen (2020/1023/EU) 7 a artiklan 1 kohdan mukaan yhdyskäytäväpalvelun kautta vaihdettavien henkilötietojen käsittely on rajoitettava helpottamaan kansallisten mobiililaitteissa käytettävien kontaktien jäljitys- ja varoitussovellusten yhteentoimivuutta yhdyskäytäväpalvelussa ja kontaktien jäljittämisen jatkuvuutta rajat ylittävissä yhteyksissä.

Täytäntöönpanopäätöksessä oleva henkilötietojen käyttötarkoituksen määrittely ei ole erityisen selkeä. Suomessa nyt kysymyksessä olevia henkilötietoja saadaan tartuntatautilain 43 c §:n mukaan käyttää tilastollisiin tarkoituksiin eikä siis pelkästään Komission täytäntöönpanopäätöksen 7 a

artiklan 1 kohdassa kuvattuun tarkoitukseen. Pidän puutteena sitä, että hallituksen esityksessä ei ole arvioitu komission täytäntöönpanopäätöksen suhdetta kansalliseen lainsäädäntöön.

Jos siis ulkomainen sovellus tallentaa paitsi puhelinten keskinäisen yhteyden myös tapaamispaikan sijainnin eikä tietojen käyttöä kyseisessä maassa ole kansallisesti rajoitettu vastaavalla tavalla kuin tartuntatautilain 43 c §:n 1 momentissa, saattaisi tartunnastaan ilmoittavan Koronavilkun käyttäjän asema tietosuojan osalta rajat ylittävässä tilanteessa poiketa Suomen kansallisesta ilmoittamistilanteesta.

Vaikka sijaintitietoja ei tallennettaisi, tieto kahden tai useamman henkilön lähietäisyydellä tapahtuneesta tapaamisesta saattaa sellaisenaankin olla rikostutkinnassa arvokas tieto. Koronavilkun käyttäjän henkilötietojen (pseudotunniste) luovuttamisen edellytyksenä tulee olla se, että vastaanottavalla maalla on tartuntatautilain 43 c §:n 1 momentissa määriteltyä tarkoitussidonnaisuuden palomuuria vastaava rajoitus. Komission täytäntöönpanopäätöksen väljät määräykset eivät tässä suhteessa ole välttämättä riittäviä.

Koronavilkkuun lisättävä rajat ylittävä tilannetta koskeva suostumus tarkoittaisi esitysluonnoksen mukaan suostumusta tietojen luovuttamiseen taustajärjestelmästä toisen EU- tai ETA-maan tai Sveitsin viranomaiselle tai viralliselle elimelle. Tässä yhteydessä on syytä kiinnittää erityistä huomiota suostumuksesta annettavan informaation selkeyteen ja ymmärrettävyyteen. Nähdäkseni suostumusta ei voi käyttää perusteena henkilötietojen luovuttamiseen, ellei henkilötietojen käsittelyn tarkoitussidonnaisuutta voida taata myös vastaanottavan maan viranomaisten toiminnan osalta siten kuin tartuntatautilain 43 c §:n 1 momentti edellyttää.

Huomioni kiinnittyi siihen, että esimerkiksi Puolassa ja Italiassa henkilötietojen käsittelyn oikeusperustana olisi ainakin osaksi ilmeisesti ”yleiseen etuun” (s. 20) perustuva laki eikä tiedossani ole, vastaako sääntely tältä osin tartuntatautilain 43 c §:n 1 momenttia.

Komission tiedonannossa (Covid-19-pandemian torjuntaa tukevien sovellusten tietosuojaa koskevat ohjeet 2020/C 124 I/01) lähdetään siitä, että ”komissio ei suosittele kerättyjen tietoja käyttämistä muihin tarkoituksiin kuin Covid-19-taudin torjuntaan” ja että käyttötarkoitus on määriteltävä kansallisessa laissa tarkasti.

Eräisiin rikostutkintaan liittyviin rajat ylittäviin tilanteisiin, kuten epäiltyjen rikoksentehtäjäiden luovuttamiseen, sovelletaan niin sanottua erityissääntöä, joka rajoittaa luovutuksen kohteena olevan valtion muita kuin luovutuksen alkuperäiseen perusteeseen liittyviä toimintamahdollisuuksia luovutuksen kohteen suhteen ilman luovuttavan valtion tai menettelyn kohteena olevan henkilön nimenomaista suostumusta. Kysymys on eräänlaisesta luovutukseen liittyvästä tehostetusta tarkoitussidonnaisuuden vaatimuksesta. Tarkoitussidonnaisuus puolestaan kuuluu henkilötietojen

käsittelyn yleisiin peruslähtökohtiin. Nyt luonnosteltuun yhdyskäytäväjärjestelyyn ei kuitenkaan näyttäisi sisältyvän tällaista erityissääntöä.

Lakiehdotus on merkityksellinen perustuslain 10 §:ssä säädetyn yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta sekä EU:n perusoikeuskirjan 7 artiklassa turvatun yksityiselämän suojan ja 8 artiklassa turvatun henkilötietojen suojan kannalta.

Perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaan henkilötietojen suoja tulee turvata ensisijaisesti yleisen tietosuojaa-asetuksen ja kansallisen yleislainsäädännön nojalla (PeVL 14/2018 vp, s. 4). Kiinnitän huomiota siihen, että yleisen tietosuojaa-asetuksen soveltamisalaan eivät kuitenkaan kuulu tilanteet, joissa toimivaltaiset viranomaiset käsittelevät henkilötietoja rikosten ennalta estämistä, tutkintaa, paljastamista tai rikoksiin liittyviä syytetoimia varten taikka rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanoa varten, mukaan lukien yleiseen turvallisuuteen kohdistuvilta uhkilta suojelu ja tällaisten uhkien ehkäisy.

Edellä esittämäni huomautukset edellyttävät mielestäni hallituksen esityksen täydentämistä siten, että siitä käy selkeästi ilmi, ettei tietoja luovuteta, jos ei voida varmistua siitä, ettei niiden vastaanottaja käytä niitä vastoin tartuntatautilain 43 c §:n 1 momentista ilmenevää rajoitusta.

Muilta osin minulla ei ole hallituksen esityksen luonnoksesta lausuttavaa.

Lausunto annetaan siirtämällä edellä oleva teksti vapaamuotoisten vastausten kentälle lausuntopalvelussa. En katso aiheelliseksi vastata lausuntopyynnössä esitettyihin kohdennettuihin kysymyksiin.

Apulaisoikeusasiamies

Maija Sakslin

Esittelijäneuvos

Jarmo Hirvonen

Hirvonen Jarmo

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia - Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin
(esittelijänä EsN Jarmo Hirvonen)